

יש לציין בהקשר זה לקונטרס 'דברי חלומות' לרבי צדוק הכהן (נדפס בסוף ספר רסיטי לילא), שרוב-ככל החלומות הכתובים שם, הן חלומות שנחלמו לו בלבד שבת או במווצאי שבת.

'מים ראשונים האכilio בשח צויר, מים אחרונים הרגו את הנפש'. הרי שעבורית מים ראשונים גוררת עבירה של אכילת אישור, ועבירה שהוא משום סכנה [מים אחרונים משום מלח סדומית הממסה את העינים], גוררת סכנה נפשות (עפ"י מהרש"א חולין קט).

דף פט

'צפידנא'. יש מן החוקרים המזהים אותה עם מחלת הצפידינה – מחלת קשה המתפתחת על ידי גרעון בויטמין . סימני הצפידינה: התרופפות החניכיים שבפה עד כדי נשירת השיניים, שטפי דם פנימיים, חולשה גופנית כללית.

[בשוו"ת שבט הלוי (ח"ח ע) כתוב שצרכיך עיון רב במחלהبشر שנים הדועה כיום, שיוצא דם בשעת אכילה וכד', אבל לא שמענו אם גורמת לבני מעיים, האם נידונית צפידנא. ולפי האמור אין מקום לספק זה. ועי' בלשון ר"ה. וצ"ע].

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג צא) השיב אודוטות חוליה במחלה שאין בה סכנה והוא עלול לבוא על ידי מחלתנו למחלת אחרת שיש בה סכנה – שモתר לו לקחת תרופה ביום הכיפורים (גם עם מים – כאשר אפשר לו לבלוּל ללא מים), כי מחלתנו נידונית כמחלה שיש בה סכנה. וכותב להוכיח זאת מכאן שימושו שהמחלה עצמה לא הייתה אלא בשיניים, וגם הרפואה שנאמרה כאן לא הייתה אלא לשינים ולהניכים, אלא שם לא ירפא גיע למחלה לבני מעיים, ואעפ"כ הותר להחלם שבת לרפא את השיניים.

לפי תואר המחלת דלעיל נראה שכורה שמהלה אחת היא שמתבטאת בשיניים. אך נראה פשוט שבחינת הדין אין כל חילוק בהגדירה הרפואית של המחלת אלא הכלל הוא שגם מצב העולם להדרור ולהגיא למצב סכנה, באם לא יקח את רפוauto עתה – גם מצב שכוה ניזון כחשש פיקוח נשפ.

'לאלקא דישראל לא מגליינא'. צ"ע אמראי אין זו שבועות שווא' (מהגר"א נבנצל שליט"א). הערתת הגרא"מ מאזוו שליט"א: 'ולדעתינו נראה שלא הוציא רבינו יהונתן שבועה מפיו כלל, אלא במקום שייאמר באלה דישראל דלא מגליינא (שו שבועה ודאי ע"פ שלא אמר שבועה ממש) אמר לאלה דישראל לא מגליינא, וא"כ לא אמר כלל שחייב גליוי וידוע לפניו. ומציין שבועה בשם ה' בלי אמרית שבועה: חי' אשר פדה את נפשי מכל צרה (מלכים א' א'), ובشيرי ר' שמואל הנגיד: 'בצורי – אלכדנו תורה מצוד' ו עוד'. וכן דרך בכל הש"ס לומר 'והאלקים' או 'אליה' סניינא לנו (לעיל ט טע"ב) בלי לשון שבועה, והשומע מבין מלאיו'.

א"ה: לכארה לשון הגمرا' 'אישתבע לה לאלקא דישראל... והוא אשתחבע לה...' – מורה שהיתה ושבועה. וכן הראשונים בראש נדרים ובפרק שבועת העדות הוכיוו מכאן לענין דין שם בשבועה. אך נראה שכוננות הרב שליט"א שלפי תירוץ הגمرا' לאלקא דישראל לא מגליינא הא לעמיה ישראל מגליינא' אכן לא הייתה זו שבועה כלל. וכן יש לדיקק מלשון הזhab של רשי' (ד"ה דמגלי'). והוכחת הראשונים הנ"ל לענין שם בשבועה היא רק לפי מי דסלקא דעתין והיא שבועה.

(ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב: לא ספק שבת זו בלבד אמרו אלא אפ"לו ספק שבת אחרת. היכי דמי כגון דאמודה לתמניא יומי ויוםא קמא שבתא, מהו דתימא ליעכט עד לאורתא כי היכי שלא ניחול עליה תרי שבתא, קמ"ל'. הקשה הרש"ש, מה היודש יש בדבר הלא אפ"לו בספק שהוא ימות בעוד שנה או שנתיים מחללים? ועוד, מדו"ע והוצרכו לומר 'אמודוחו לשמונה ימים' הלא אותו החידוש קיים כאשר אמודוחו לאחר השבת [נמהו וזה שכותב רשי' 'שמא ימות בשבת הבאה' – מה ל' ימות בשבת הבאה או ביום אחר, והלא על כל חיני-שעה מחללים את השבת?] ומה נפשך, אם אין סכנה בעיקוב רפואתו עד הערב מה טעם לחלל את השבת בחנן, ואם יש חשש סכנה בעיקוב – פשיטה שמחלים? וכותב פירוש חדש בסוגיא; ודאי אילו גדע בברורו שנוכל להמתין עד הערב – אין לחלל את השבת. מיידך אם רפואתו נוצרת להעשות בשבת, גם אם אפשר לדוחותה בכמה שעות – הוריין הרוי והמושבה השבת משום רפואתו, מותר להמשיך לטפל בו פעם נוספת, הגם שאפשר לדוחות את הטיפול השני לאחר השבת – שכבר ניתנה שבת להידחות אצלו. וחידש רב שגם בשתי שבתות אמרים סבירה זו, כיון שנייתה שבת להידחות, מה ל' שבת אחת או שתיים, והוא פירוש לא ספק שבת זו בלבד אמרו אלא אפ"לו ספק שבת אחרת' – ככלומר הגם שנייתן ליהדות הרפואה לערב אך כיון שבשבת אחרת ודאי נדרש לחלל, אין דוחים את הרפואה משבת זו.

מהו שכותב גם אם אפשר להמתין עם הטיפול כמה שעות, אין עושים כן – אפשר שזה רק כאשר החולה נתון כבר עתה במצב סכנה, אבל חוליה שכתע אינו בסכנה ולפי אומדן הרופאים ייכנס למצב סכנה תוך כמה שעות בדרך הטבע ויצטרכו לחלל את השבת באותה שעה – אין מחללים עתה, כל שאין סיכון בהחיה הטיפול לכשיה מסוכן. וכן נתה לדינה מצד הסבירה בשוו"ת אגרות משה (אי"ח ח"ג סט).

ואולם במשנה-ברורה (שכח ס"ק לב) מתבאר שגם יודע בודאי שעיל' ידי המתנתו לערב לא יורע מצבו של חוליה – אסור לחלל, הגם שבין כך נוצרים לחלל עלייו שבת אחרת. ובאבי עורי (חמיisha. שבת ב,ב, וכן בג'לינות קהילת יעקב) כתבו לפרש שהשמיינו רב שספק פקוח נפש דוחה אפ"לו כמה שבתות [ביחד], כגון כאן, אם יתחילו היום ברפואתו יודעים אנו כבר עתה שזכיכים לחלל עלייו שתי שבתות, אעפ"כ אין להמתין לערב, שמא אם ידחו לערב לא תועיל הרפואה אחר כך.

זאנן עושים דברים הללו לא על ידי נקרים ולא על ידי כותמים (הגר"א הגיה: קטנים) אלא על גדולי ישראל'. הבית-יוסוף (שכח) מפרש 'גדולי ישראל' להוציא נקרים כותמים וקטנים, והט"ז (שם סק"ה) מפרש (עפי"ד הרמב"ם, תשב"ץ ח"א נד ועוד) החשובים شبישראל, החכמים; שמצויה לכתילה לעשות על ידם [כדי שיראו הכל וידעו כמה חביבה היא פיקוח נפש בישראל]. או הכוונה: במקום שיש שם חכמים והדיוטות או כותמים, יעשו החכמים ולא יעשו האחרים כי אם תידר להם, עלולים אלו להקל אף בחולה שאין בו סכנה (הור"ד ועוד).

זאנן אומרין יעשו דברים הללו לא על פי נשים ולא על פי כותמים, אבל מצטרפין לדעת אחרת. הקשו ראשונים ו"ל על פרש"י, למה לא יעשו על פי נשים חכמתם ובקיותם בספק נפשות כמו על פי אנשים, והלא גבי يولחת אמרו במשמעות שמחלים שבת על פי נשים. והר"ן תירץ שוניה ענין לידיה שהנשים בקיותם בו. וריב"א היה גורס 'אין אמרים': אין עושים דברים אלו על פי נשים.../, אלא שדוחוק לפי זה לשון 'אבל מצטרפין...'.¹

והרי"פ גורם 'אין אומרים לעשות דברים הללו לא על ידי נשים ולא על ידי כתות מפני שמצטרפין לדעת אחרת'. פירוש, עלולים הכותים או הנשים לטעתו אחר 'עה אחרת' לומר שלא ניתנה שבת לוחות מפני פיקוח נפש ומפני כן מסרנים להם לעשה שלא איכפת לנו בהכשלן, וגם חוששים שמא יתעצלו בהצלחה ויבואו לידי סכנה – הילך אין מיחדים אותם להתעסק בפקוח נפש [אלא בהזמנות ובמקרה] (עמ"ר ר"ש ור"ן, ב"י וועוד). ויש אומרים שאין מוסרים אותה להם כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם להקל גם שלא במקום סכנה (עמ"ר רmb"ם ר"ד וועוד). ואולם כשאין שם אלא נשים, אין להן להמתין, והן וריאות ונשכורות (ע"ע א"ח שכט, ב').

'דראה תינוק שנפל ליום – פורש מצודה ומעלה... ואף על גב דקה ציד כורי.... אע"ג דמתכן דרגא... ואע"ג דקה מיכוין לmitsaber בשיפיפי...'. מדברי כמה מהראשונים מבואר שモתר גם לכוין בפעולת ההצלה בשביל החורץ הנוטף כגון להעלות דגים עם התינוק [ובלבך שלא ירבה בפעולה בשביל זה] (עמ"ר בה"ג בג; רוקח קפ; רשב"א שבת ס"פ האורג; ר"ן). ואולם מסתימת דברי הרי"פ הרא"ש והרמב"ם משמע שלא יכול אלא להצלחה. וכן כתוב המאיר והלחם-משנה והפרמי-מדרים.
א. ע' משנ"ב שכח, יג ובשער הבזין שם. ומשמע שנקט לאסור. ובשו"ת שבת הלוי (ח"ח עה) כתוב שם מכוין ממש לצורך הדבר الآخر – ודאי יש לחוש להחמיר, ואם איןנו מכוין ממש למלאכה אלא שחויב בדעתו לעשות ההצלחה באופן שלא ייפסח, כגון שובר העצים באופן שייהיו ראויים לדבר מה – ניתן הדבר לשיקול כיון שאבות העולם מקלים בדבר, הרשב"א והר"ן ועוד [וממשמעותם של פ"ה האסורים אין אסור אלא מדרבנן]. ואולם פשטות שם אפשר לעשות דרך קלקלל ללא שותה, לא יעשה בדרך תיקון ממש.

וכן בשו"ת אגרות משה (ו"ד ח"ב לה) נראה מותך דבריו שנקט לעיקר שモתר להתכוין להונאות על ידי מעשי. וטעם שהთирו לו להתכוין, כתוב, כדי שהמציל לא יתריא שמא לא יוכל שלא להתכוין להונאות ועל ידי ימנע מההצלחה. [דנו האחרונים בחוליה מוסוכן שצורך לאכול דבר איסור, האם מותר לו לתבלו ולהתכוין להונאות באכילהו (ע' במובה בסיכומים לפסחים כה'יכ). ויתכן לחלק בין זה לנידון דידן].

ב. נתכוין להעלות דגים והעלת דגים ותינוק – נתבאר במנות סדר.

'לא צריכא דפירוש לחצר אחרת, מהו דתימא כל דפריש מרבא פריש קמ"ל שלא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב... הא דפירוש قولחו הא דפירוש מקצתיתו'. לפרש"י החידוש בדברי שמואל הוא שאף על פי שבפרישתם לחצר אחרת לא נתהבררו יהדיו אלא כל אחד הילך לדרכו, נחשב 'קבוע' ואין הולכים אחר הרוב (עמ"ר ריטב"א כתובות טו). והתוס' פירשו: אפילו יצאו רובם מאותה חצר ולא נשאר בה אלא אחד – מפקחים, כיון שפעם אחת היו באותה חצר לא בטללה קביעותם (וע' בחו"א י"ד לו, ט).

זומי אמר שמואל הכי והתנן מצא בה תינוק מושלך, אם רוב כתותים כתותי... ושמואל אמר לפסק עלי' את הגל'. המפרשים הקשו לפרש"י לעיל שמספר' הא דפירוש قولחו הא דפירוש מקצתיתו' שאם פירשו מקצתם מודה שמואל שהולכים אחר הרוב, אם כן מה מקשה הגמוא מתינוק הנמצא מושלך והלא זהו כ'פירשו מקצתם'. [ורש"י פרש הקושיא מדוקיק דברי שמואל שימוש דוקא ברוב ישראל מהללים ולא במחיצה על מהוצה. וצריך עיון האם כן הקושיא היא על המפורש במשנה שפסק נפשות דוחה את השבת, ולא על דברי שמואל].

ואכן הרמ"ה (וחובא בכיסף משנה שבת ב, ב) הוכיח מחמת קושיא זו כשיתר הרמב"ם (שבת ב, ב; איסורי ביה טו, כו) שמספרש להפוך מרדש"י (וכן פירש הר"ן בדעת הרי"ח), שאם פירשו מקצתם – אין הולכים אחר הרוב הויאל וכל

השאר נשארו במקומות קבועות [והלכה מיוחדת היא בפיקוח נפש, אבל בכל התורה הולכים אחר הרוב באופן זה]. אבל אם עקרו כולם לילך מאותה חצר ופרש אחד לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת – אין מפקחים, כיון שעקרו כולם ופירש אחד מהם הרוי בחוקת שפירש מן הרוב.

ויש לפרש בשיטת רשי', שתינוק המושלך, מאחר שלא ראיונו פורש מן הבתים אלא מושלך בפלטיא הרוי מרוב סעה שבפלטיא פירש, והלא הם נדים ואיןם קבועים במקומם, ואם כן זה נידון כפירשו כולם (עפ"י תורה האדם לדרבב' וועה). [ואולי יש לחלק בין נפילת מפולת על אחד שהספק הבא לפניו מי הוא, ולא מהיכן הוא בא, لكن נידון בכלל דפריש מרובה פריש', ובין תינוק הנמצא מושלך שהספק הוא מאייה בית הוא בא, אם מבית ישראל ואמו ישראלית או מבית עכ"ם, ואם כן הספק הוא על מקום הקבוע, שਮוחזק בו ישראל, لكن נידון כמחזה וצריך לפקח, והוא שהקשה מדברי שמואל].

ובטעם החלוק יש לפרש; אם פירש אחד או מkeit מהסעה, כיון שלא הווחק ישראל באותו מקום שנפלה המפולת, הרי שמכח דין 'רוב' אנו דנים שאין כאן ספק כלל שהוא זה ישראל, משא"כ כשהווחק ישראל באותה חצר, הגם שהדין אומר לילך אחר הרוב, מ"מ יש כאן שם 'ספק' ולכן אין הולכים אחר הרוב להכריע הספק. נמצא שני סוגים 'רוב'; רוב האומר שאין להסתפק ורוב המכՐיע את הדין במקומות הספק (עפ"י אבי עורי שבת ב,כ. עע"ש בבאור שיטת הרמב"ם, ובספר בית יש"ג. וע' בהגר"א אה"ע ד ס"ק צב; חזון איש ז"ד לו, א-ג; שער הציון שכת סק"ו; שפת אמרת).

*

'אשר שאל מחברת ההצלה אשר אחד מהם הוא מלמד תשב"ר, ונפשו בשאלתו אם הוא מקבל ידיעה על ידי המשדר שבסמוֹך לו נמצאה חולה שזוקק לעזרה – האם עליו להפסיק את הלימוד עם התלמידים או שיוכלו לסמוך על כך שאחרים יביאו את ההצלה [כיון שגם הם שומעים קריית המשדר] ולא יפסיק תלמוד תורה DRBITSIM של תשב"ר. וככתב בכ' דהספק והוא שואלי עליו להשוו שיקדים את الآخر בזמן מועט –

הנה דבר פשוט בעיני שעפ"י התורה חייב להפסיק הלימוד, והרי אפשר במצבה אחרת שלא פיקוח נפש מסקנת הש"ס מו"ק ט. אדם אי אפשר על ידי אחרים חייב להפסיק. ולענין דין פיקוח נפש זה נקרא אי אפשר ע"י אחרים, כיון שיש ספק אולי אחרים אינם מוכנים, וגם אם הם מוכנים אולי הוא גיגע למקומות סכנה בזמן מוקדם.

ובזה מתפרש היטב ש"ס מנהות סד. חוללה שאמדדו לגירוגרת אחת, ורצו עשרה בני אדם והביאו עשרה גרוגורות בכת אחת פטורין איפלו בהזאת אחר וזה איפלו קדם והבריא בראשונה, ונפסק בשלהן ערך או"ח שחתחטו. והיינו דauseפ"י שיזדים שגם חבריו רץ להביאו ואם כן הוא מוחלל שבחנן, מכל מקום כיון שככל אחד חושב שהוא יקרים את חבריו, וזה עצמוני סיבת הפטור של שבת ומיליא חיוב הפיקוח-נפש. ועיין לשון המשנה ברורה שם ס"ק מא, ומסיים שם דיש להם שכר טוב מאת הד'. וע"ש בבאור הלכה ד"ה וש. ושאלתו עדיפה להקל, דהთם בש"ס מנהות כולם יודעים וזה מזה, מכל שכן אם אין אלו יודעים בבירור דוגם השאר רצוי למוצה ואות.

אלא בזאת אני מוספק קצת, במ"מ לפי המצב ישארו הילדים לבdam בלי שמירה, ואולי יכו זה לזה, וזה לפעמים בגדיר ספק נפשות, וכן האב השומר ילדיו הקטנים בבית וקראו לו כי האי גוננא עלידי משדר למקום שכבר הווחק ספק נפשות. וזה הפרט עדיין צריך לעיון' (שבת הלוי ח"ז קנט).

דף פד

- קמג. א. החושש בפיו – האם מטילים לו שם בשבת, ומה דין של חולה בצדינא?
 ב. מה נכלל ב'פיקוח נפש' או ב'ספק פיקוח נפש' לדוחות את השבת ושר אריסורי תורה?
 ג. האם מפקחים את הנפש על ידי נקרים או קטנים, כתמים או נשים?
 ד. האם הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב?

א. מתייא בן حرש אומר: החושש בפיו – מטילים לו שם בשבת. והסבירו שגם חכמים מודים בדבר.
'צדינא' – מלה קשה המתייחס בפה ומשמעותה בניין מעיים. מסימנייה: חניכים מודמות – חולין מסוון הוא [כדין מכח של חלל. ראה ש] ומחללים עלייה את השבת.
 יש חילוק בין הצדינא לשאר מכח שבתו פיו; הצדינא מחללים אפילו חולה וחופף אומרים אין צרך להחלל, כי כן מתקבל ביד חז"ל שהוא מסוון. ואילו שאר כאב-שניים שנחשב מכח של חללי [כשכו庵 לו הרבה וככל גוףו חלה מכח, הגם שלא נפל למשכב] אין מחללים אלא בסתם, אבל לא כשהרופא או החולה אמר אין צרך [משנ"ב שכח סק"ח מהפמ"ג. ווע"ע פרט נוטפים בשו"ת שבת הלוי ח"ח ע].

ב. פיקוח נפש וספק-פיקוח-נפש, אפילו ספק רחוק – דוחים את השבת ושר אריסורי תורה חז"ץ משלש עברות חמורות (וחי בהם – ולא שימוש בהם, כמשמעותו – להלן פה). ואילו ספק שבת אחרת, כגון שאמידוهو הרופאים לשמונה ימים ועתה איןנו מסוון – מחללים עתה, שהוא אם ידחו את פיוואתו ימות שבת הבאה. והוריו הרוי זה משובחת. [בירושלמי אמרו: הוריו הרוי זה משובחת והנשאלא מגונה והשואה הרוי וזה שופך דמים].
 כתוב הרש"ש: גם אם נדע בבירור שאפשר לאחר רפואתו כמה שעות לבו ביום ואין הכרה לעשותה תינוק, הואיל ובין כך נצטרך להחל עליו את השבת – הוריו הרוי זה משובחת. ואפשר שלא דיבר הרש"ש אלא כשהוא נתון כתעת בסכנה, אבל אם אין בסכנה אלא שלפי אומד הרופאים ייכנס למצב זה תוך שעوت, אין מחללים עתה (ע' אגדות משה ח"ג סט).

מחמים חמין לחולה להש��ות או להברות ואין אומרים נמתין שם יבריא אלא מחמים לו מיד; ראה תינוק שנפל לים – פורס מצודה ומעלהו, וכך על פי שנוח לו בכך שמעלה דגים עמו; ראה תינוק שנפל לבור – עוקר חוליה ומעלהו עופ"י שמתכוון המדרגה בכך, ואין אומרים ישב על פי הבור; ראה שנגעלה דלת בפני תינוק (והוא נבעת) – שוברה ומוציאו ואופ"י שמשבר הנסרים שיישמשו להסקה, ואין אומרים ישב מבחוון ויקrisk באגוזים להעסיק את התינוק; מכבבים ומופסיקים (בכלים עם מים – להבאים דרך רה"ר, אפילו אין ברור שיציל. תוט) את הדיליקה בשבת, במקרים פיקוח נפש, ואפילו נפשות בחצר אחרת.

א. נחلكו דעות הראשונים אם כשמצץ מותר לו להתקין גם לצורך דבר אחר כגון להעלות דגים עם התינוק, אם לאו. אך נראה ברור של דעתם הכל אסורה להרבות בעוליה בשליל דבר אחר
 (עופ"י משנ"ב שכח, יג).

ב. לדעת המגיד-משנה (שבת ב, י), חולה שיש בו סכנה עושים לו כל צורך, אף אלו שאין במניעתם סכנה. ובבאור הלכה (שכת, ד) הוכחה שהרבנה פוסקים חולקים על כך. ואולם יש אומרים שהלכה בדברי המ"מ אך לא התיר אלא לצרכים רפואיים ומטופים את טיפולו הרפואי הנציר לו ומוחזקים את החולה (ע' בהרחבה בשבת הלוי ח"ח עא).

ג. מרשי"י משמע שפריצת הדלת לתינוק לא הורתה אלא כשתינוק נבעת. ומהרמב"ם משמע שככל אופן חשושים שהוא יבעת. וכן יש להורות להלכה, כפי שהעתיק המגן-אברהם דברי

הרמב"ם. ובספר מורה קציעה (לריעב"ז) כתוב שמדובר בתינוקות בני שש – והיינו בסתם, אבל כל שהוא נבעת אפילו גדול מבן שש מחללים. ויש ללמוד מהלכה זו שבאופן שרואים סימני בעתה ופחד, אפילו אצל מבוגר – מחללים עליין את השבת, כי בעתה גדולה בכל ספק פיקוח נפש היא, ומפניו כמה עובדות בדברי חז"ל על התרגשות פתאומית שגרמה למות (עפ"י שבת הלוי ח' עה).

'אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר אשר יעשה אתם האדם וח' בהם – ולא שימוש בהם. הוא למדת שאין משפט ההוראה נקומה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם. ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהם הכתוב אומר גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחי בהם' (רמב"ם שבת ב').

ג. אין עושים דברים הללו לא על ידי נכרים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גודלי ישראל.
א. גם כשהאפשר לנכרי – מצוה בישראל, שמא יתעצל הנכרי ויבוא לידי סכנה (תוס). ואפילו יש שם קטנים כדי לעשותם מיד, החוששים שמא פעם אחרת שלא יהיו מצוינים יבואו להחפש אחריהם (רא"ש). ובמאיירי הלשון אין צורך לעשות דברים אלה לא ע"י גוי ולא ע"י קטנים אלא אף בגודלים. ועrgb"ן.

ויש אומרים שאם אפשר לעשות על ידי נכרי או קטן ללא שום אייחור ולא חשש שזה יתעצל – עושים (עפ"י ר"ד, ריא"ז). וכותב הרמ"א (שכח, יט) שכן נוהגים. והת"ז כתוב וכ"ה בש"ע הגר"ז) שאינו מנהג ותיקין כי עפ"י שיכול הנכרי לעשות, ישראל יודרו בדבר יותר ולכן אפילו אם יש ספק הצלחה ויש סכנה בברור – כל הזריז הרי זה מושבת.

ונראה שכן העיקר להלכה, הגם שהמנג כסברת הרמ"א. וגם להרמ"א אין מותר אלא כשיישראל עומד על גבייו ומזרדו (שבת הלוי ח' עד). ומשמע שאם אין הדבר ברור אם יש כאן מצב סכנה אם לאו, אף לפי הט"ז מותר לעשות ע"י נכרי כשיישראל עומד על גביו (שם ובח'ז' כה). וע"ע אגדות משה ח"מ ח"ב עט, ג-ד בבאור שיטות הרמ"א והט"ז).

לענין העמדת נוג להברת הצלחה; עדיף ליקח נכרי אם מוזמן ליקחנו ללא שינוי, אף לא שייחי של רגע אחד, כי אין לחוש בזה שמא יתעצל גם פעמים שהמחשבה והעיסוק לתקל על האיסורים באופן העמדת הרכב וכדו' גורמים לשינוי מה, אף אם אין מתכוון לכך – لكن עדיף לעשות זאת ע"י נכרי (עפ"י אגדות משה או"ח ח"ד פ. ועע"ש סוס"י פא).

ב. יש מהראשונים שגורסים, אין עושים דברים הללו על ידי נשים וכותמים שיעסקו ויפקחו הם בלבד בהצלחה שמא יקלו בשבת או בהצלחה, אבל מצרפים אותם עם שאר ישראל העשויים. ורש"י גורס ומפרש שאין סומכים עליהם בלבד לקבוע אם יש סכנה בחויל' אם לאו, אבל מצטרפים לדעתות אחרות האומרות צריך להשיל. והרב"א גרס להפוך שאין אומרים כן אלא עושים הדבר ע"י נשים או כותמים.

ג. נחקרו הפרושים אם 'גדולי ישראל' משמעו גודלים בריימוצה לאפוקי קטנים או הכוונה להחמי ישראל הגודלים.

ד. אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: לא הילכו בפיקוח נפש אחר הרוב. ואפילו קבוצה שרובה עכ"ם ומיעוטה ישראל, ופרשו כולם לחצר אחרית (ויצאו משם כולם מלבד אחד. Tos) ונפללה שם מפללה –

מפקחים עליון. וכן תינוק שנמצא מושלך בעיר שרובה כתומים – לעניין פיקוח נפש אין הולכים אחר הרוב ומחללים עליון את השבת (וחי בהם – ולא שיבוא בשום עניין לידי מיתת ישראל. טוב). ואולם קבוצה שרובה עכו"ם ומיועטה ישראל ופרשו מ_pctם למקום אחר, ונפל על הפרוש מפולת – אין מפקחים (ריו"ח).

א. כן פרשו רשי" ותוס'. ואילו הרמב"ם הר"ן והרא"ש מפרשים שאם נעקרו כולם מקומות [יש אומרים דוקא כשתפזרו בוה אחר זה למקומות שונים ו"א אף ב בת אחת] ונכנס אחד מהם להצדר אחת – אין מפקחים עליון [לרב יוחנן], אבל דפריש מרווא פריש. אבל נשארו במקומות ופרש מהם אחד – מפקחים, שכן שנשארו الآחרים קבועים במקומם הרי הם כמחצה על מחזה וספק נפשות להקל.

ופסק הרמב"ם (שבת ב,כ; איסורי ביה ט,כו; ש"ת הרמב"ם שג) שבאופן זה שנעקרו כולם ופירש אחד – הולכים אחר הרוב, שכן משמע שרבי יוחנן חולק על שמואל והלכה כתמותו. וכן תינוק הנמצא בעיר שרובה עכו"ם – אין מפקחים עליון את הגל בשבת. ואולם הר"ף פסק כשמואל. ואפשר שהרמב"ם והר"ף מודים לנו"ר לרשי" ותוס' שאם הלו"ם כולם להצדר האחרת ונפלה שם מפולת נחשב כקבוע (עפ"י תוספת יום הקפורים).

ב. השפט – אמרת צידד לומר על פי דברי התוט' שלפי המשקנא שמדובר חולק על רב יוחנן וסביר שאפיילו פרשו מ_pctם מosisעה מפקחים, שכן הולכים בפיקו"ב אחר הרוב בשום אופן.

ג. כל זה אמר ברוב של פרישה ומשום 'כל דפריש – מרובה פריש' שהוא נידון כדין ודאי, אבל בסתם 'רוב', אפילו הוא רוב מוחלט – מוחללים (ע' אגדות משה הא"ע ח"ד י"ד). הרופא מרם שבת את שפורת הטלפון שמצלצל אליו אפילו בעיר שרובה נקרים ורוב שיחותיו אינם לצורך פיקוח נפש – שהוא מתקשר אליו לצורך פיקוח נפש. וטוב להרים בשינוי. (עפ"י 'הלכה ורפואה' ח"ג מהגרז"ג גולדברג שליט"א. וע' גם בשמרית שבת כולה לה,מן).

ד. כשהיש ספק על אדם שמא חייב מיתה, ודאי הולכים אחר הרוב כדי לדונו בmittah ואין זה שייך לנידון הצלת אדם שאינו חייב מיתה, והרי הלכה פסוקה היא שורפים ווסקלים על החזוקות, והוא הדין על פי הרוב (עפ"י שפט אמרת).

וערמב"ם ומ"מ איסו"ב טו,כח לעניין תינוק הנמצא בעיר שרובה ישראל שההורגו אינו נהרג, הגם שלגביו שאר הלכות הוא כישראל. ועת"ז אה"ע ד סקי"ז שיש חילוק אם המיעוט לפניינו אם לאו. וי"א שאין דין נפשות גרוועים מייחסין. ע' מ"מ ה"ג.

דפים פד – פה

קמד. המוצא תינוק מושלך במקום שיש בו כתומים וישראל – מה דין?

עיר שיש בה כתומים וישראל, ונמצא בה תינוק מושלך – דין משתנה לעניין ההלכה השונות; – להחיותו; אמר רב: אם רובה ישראל – מצוה להחיותו, ואם לאו – אינו חייב.

מובואר בדברי רשי" שלפי שמדובר אפילו רובה נקרים מצויה להחיותו [אך נראה דהינו כאשר אין לו מה לאכול ונוגע הדבר לנפשות, אבל פרנסת בעלמא לא. ערשי" כתובות ט: ושיטמ"ק]. ולרב – מובואר בתוט' שאפיילו מחזה על מחזה אינו חייב כי אין בדבר ממש פקוח נפש. וכן דעת הרמב"ן והרשב"א (moboa במ"מ איסו"ב ט,כו). ולדעת הרמב"ם (שם) מחזה מצויה להחיותו כישראל.